

denților, cât și din partea „directorilor de conștiință”, care, din păcate, manifestă o atitudine de rezervă; 3) Să investim acum! Se impune necesitatea unor îmbunătățiri și modernizări a infrastructurii universitare; 4) Al patrulea scenariu: Schimbarea concomitentă a condițiilor și a actorilor. Soluția unică, susține autorul, ar fi: „acțiuni punctuale, intervenții în sectoare favorabile deschiderii și unde există șanse de succes” (p. 90-93).

În partea a doua a lucrării, Adrian Neculau analizează contextul socio-cultural din perioada comunistă și implicațiile acestuia asupra actorilor săi sociali, bazat pe intervenție și manipulare prin mecanisme ideologice ale condiționării sociale: controlul învățământului și al formării, derapajul unor „directori de conștiință”, formarea elitei comuniste, experimentul „Pitești”, psihologia cozii etc. Pe de altă parte, aplicarea modelului stalinist în societatea românească a urmărit formarea și dirijarea unei „societăți noi” și a unui „om nou” cu al său limbaj de lemn.

Volumul se încheie cu un „eseu” dedicat memoriei colective și uitării, pe care le-am fi dorit să fie tratate exhaustiv. Spunem aceasta deoarece considerăm că, în primul rând, ar fi motivat pe deplin alegerea titlului prezentului volum și i-ar fi conferit un caracter mai unitar. În al doilea rând, contribuțiile la studierea fenomenelor sus-menționate sunt relativ puține.

În această ultimă parte a lucrării, autorul îl „redescoperă” pe sociologul francez Maurice Halbwachs, recunoscut ca fiind primul care studiază sistematic fenomenul memoriei sociale și îl „descoperă” pe filosoful francez de origine bulgară Tzvetan Todorov, cunoscut nouă prin reflecțiile sale privind abuzul de memorie și uitare.

În ceea ce-l privește pe M. Halbwachs, A. Neculau sintetizează două dintre lucrările acestuia: „Les cadres sociaux de la memoire” (1925) și lucrarea postumă „Memoire collective” (1950), oferindu-ne teoria memoriei colective, conform căreia „memoria colectivă e memoria unui grup social real, articulat unui mediu dat, suportând influențele unui context specific, traversând experiențe proprii, dezvoltând legături cu o societate dată” (p. 182). Sugestivă ni s-a părut distincția între memoria socială (cadru, mediu, anturaj) și memoria

colectivă a unor grupuri. Memoria socială „constituie rezervorul, locul de coexistență a memoriilor colective. Memoria socială (= națională) se «degradează», se difuzează în spațiu și timp sub formă de curenți de gândire, de memorii culturale, de istorii orale și de tradiții, de mentalități, ca «resturi izolate de trecut»” (p. 183).

Discursul teoretic al autorului include și trecerea în revistă a mecanismelor și funcțiilor memoriei colective, în care surprindem: a) funcția de transmisie a istoriei grupului; b) funcția de reînviere a experiențelor afective și a trăirilor personale; c) funcția de evaluare, de examinare critică a vieții (p. 184-187).

Cu referire la T. Todorov, autorul surprinde, prin sintetizarea lucrărilor „Nous et les autres” (1989) și „Les abus de la memoire” (1995), asemănările dintre societatea românească și cea bulgară, supuse regimului totalitar comunist. Reflecțiile lui Todorov pun în evidență aceeași experiență a „răului”, care „nu poate și nu trebuie uitat” (p. 191) și faptul că atât memoria, cât și uitarea pot deveni abuzive în confruntarea cu un trecut deloc atrăgător.

Aflat sub semnul impactului autobiografic, volumul lui Adrian Neculau exprimă traiectoria sa personală într-un context socio-cultural și ideologic dat, efortul de introspecție și examinare a eului propriu. Optează sau nu autorul pentru o memorie pierdută?

Veronica Mihalache

MIHAI BĂLĂIANU.

Dioști, pagini de istorie. București: Editura A.P.P., 1998.

Despre satul Dioști s-au scris multe lucrări (unele tipărite, altele încă nu), dintre care cea mai reprezentativă considerăm că este cea realizată în 1998 de Mihai Bălăianu.

Autorul a publicat peste 400 de pagini dispunând de material pentru încă 15 volume.

Informațiile în legătură cu datarea istorică a localității sunt diferite în timp. Astfel, dacă în *Monografia județului Romanți (Monografia județului Romanți, contribuțiuni cu o hartă a județului și 138 de clișee în text, lu-*

crare întocmită în colaborare cu Ștefan N. Ricman, medic căpitan Dr. Fr. Iosif, Vasile Enescu și Ad-tor căpitan Paul Constant, Institutul de Arte Grafice „Ramuri” Craiova) se spune că Dioști „Este una dintre cele mai vechi comune ale județului și nu i se știe precis data înființării”, în lucrarea pe care o recenzăm, M. Bălăianu arată că „Prima atestare documentară este de 12 septembrie 1570. Din 1570 pînă la începutul secolului al XIX-lea sunt puține documente scrise”.

O scurtă descriere a satului Dioști este necesară pentru plasarea sa în spațiul fizic. Pentru o redare cât mai fidelă a realității am preluat câteva informații din cartea lui M. Bălăianu „Lungimea satului este de circa 3 km pe direcția est-vest, iar lățimea este de circa 2 km pe direcția nord-sud. Până la 1938, lățimea era de un km, dar s-a mai întins un km spre nord, făcând legătura între satul vechi și șoseaua națională asfaltată DN6. Aici s-au construit case pentru familiile cărora le arseseră în distrugătorul foc de la 1 aprilie 1938. Acest foc a ars 28 de gospodării întregi și 115 parțial. Focul a afectat un sfert din comună, producând pagube de circa 12 milioane lei. Focul a ars tot ce a găsit în calea lui.

.....

S-a aruncat pe foc tot oțetul și vinul pe care-l avea oamenii. Terminându-se și acesta se lupta cu pământ săpat cu cazmale și aruncat cu lopeți. Salcâmi verzi în picioare deveniseră niște cioturi. Au ars case, șure de paie și fân, hambare, cotețe și multe animale și păsări au ars de vii. Oameni nu au murit, dar mulți aveau arsuri grave.

.....

Datorită influenței pe care o aveau dioștenii, prin avocatul Constantin Ionașcu au determinat conducerea statului să patroneze reconstrucția așezării. După incendiu s-a hotărât reconstrucția și sistematizarea satului în cadrul Fundației Regale „Principele Carol”.

S-au alocat fonduri de stat, s-a adus materiale și mână de lucru. Pe șantier erau aduși premilitari, studenți, săteni și elevi cu învățătorii lor.

La doi ani după foc, în 1940, s-au construit 25 case noi, de trei tipuri ca mărime, având toate clădirile necesare unei gospodării (pătul, cămară, magazie, cotețe, grajduri etc.).

Pentru modernizarea satului Dioști s-au propus și au fost realizate o serie de transformări arhitectonice în gospodăriile particulare.

S-a menționat că „în ansamblu, elementele componente ale satului, gospodăriei sau instituției publice vor trebui supuse aceluiași plan de reconstrucție, după un sistem unitar. În acest scop, vor trebui să se aducă modificări și gospodăriilor particulare.

Satul-model este caracterizat în primul rând prin instituțiile și edificiile menite să servească toate nevoile de viață în obște ale sătenilor. Ca arhitectură, ele vor trebui să satisfacă în chip cu totul ideal, pe de o parte, scopul practic al existenței lor în viața satului și să înlesnească cea mai rațională și mai sistematică dezvoltare de activitate socială în aceste instituții, iar, pe de altă parte, să dea o înfățișare impunătoare și monumentală acestui sat.

Autorul volumului „Dioștii, pagini de istorie” care cuprinde 440 de pagini, a scris în total 16 volume în peste 5000 de pagini. Aceste volume sunt depuse în manuscris la bibliotecă din Dioști, Oltenia și București.

Volumul publicat are la bază informații culese din diverse domenii, de la documente istorice până la convorbiri cu oamenii din sat. Aceeași preocupare este întâlnită și în privința „exprimării vizuale” – prin prezentarea unei mari varietăți de documente grafice și fotografii, apreciate de autor ca fiind relevante pentru localitățile din zonă și pentru regiunea Olteniei.

Autorul lucrării face referire la aspectele reprezentative pentru o așezare rurală, reușind să analizeze în cele 13 capitole probleme: fizice, istorice, demografice, sociale, folclorice, locative, administrativ-juridice, care au menirea de a contura cu claritate imaginea despre Dioști.

Pentru lucrarea prezentată, autorul a recurs la o serie de informații concrete pe care le-a adunat de pe teren în decursul timpului, dovedind o perseverență și o minuțiozitate demne de invidiat.

Înclinația și orientarea sătenilor din Dioști către valorile sociale de durată este descrisă de M. Bălăianu astfel: Idealul tatălui și al

mamei din Dioști era să trăiască să vadă copiii la „casele lor”, căsătoriți și să aibă casa lor, adică „rostul lor”. De aceea trebuiau să se facă atâtea case câți băieți erau, mai puțin una, deoarece pe cel mic îl opreau cu ei în casă, să aibă grijă de bătrânețele lor.

Cei ce nu aveau copii, adică erau „sterpi”, se simțeau nenorociți și adoptau de obicei un nepot de la un frate sau soră, căruia îi lăsau toată averea „ca să nu rămână casa pustie”.

Faptul că mulți tineri au plecat la oraș a făcut ca sătenii să vină în contact mai de aproape cu orașul. Mergeau mai mult la Caracal (14 km) sau la Craiova (40 km), la târguri, judecăți, armată și cumpărau diverse produse de băcănie, îmbrăcăminte, încălțăminte, unelte, mobilă, pe care înainte le făceau în casă. Portul s-a schimbat mult, mai ales la femei. La fel, locuitorii au schimbat o parte din obiceiuri.

S-a schimbat și felul de pregătire a mâncărurilor. În această perioadă urmează școala primară aproape toți copiii din sat., iar după primul război mondial urmau toți școala primară.

Dioșteanului îi place să bea, dar fără să se îmbete, deoarece agricultura este greu de făcut, dar majoritatea având vin și țuică acasă nu doreau prea mult băutura de la cârciumă.

De regulă – oamenii din Dioști – nu se amestecau în politică, dar îi interesau alegerile consiliului local.

Unii erau abonați la ziare și reviste, iar alții luau ziare când mergeau la oraș și le citeau pentru a ști „ce mai e cu politica”. Serbări și baluri se dădeau regulat în vacanțele de iarnă, primăvară și în vacanța mare de tinerii care erau la învățătură.

„Igiena a pătruns greu și tot greu a pătruns și cultura pentru agricultura avansată”.

Gh. Focșa menționează că „locul destinat pentru realizarea concepției unui sat model – Dioști-Romanați – a fost indicat de o întâmplare. Focul a izbucnit dintr-o joacă neglijență de copii la 1 Aprilie 1938, iar prăpădul și durerea au fost zguduitoare”.

După incendiu s-a hotărât reconstrucția și sistematizarea satului în cadrul Fundației Regale „Principele Carol”.

S-au alocat fonduri de la stat, s-au adus materiale și mână de lucru. Pe șantier erau aduși premilitari, studenți, săteni și elevi cu învățătorii lor.

Pentru construirea satului model, în urma dezastrului care a avut loc, prof. Dimitrie Gusti s-a deplasat la Dioști, prezentând împreună cu echipa multidisciplinară – care l-a însoțit – o evaluare a necesarului de materiale, oameni, bani și timp, pentru reconstrucție.

Expresivă și pilduitoare pentru modul în care sătenii s-au raportat la proiectul de modernizare a satului lor este poziția țăranilor: „Ei, dacă vreți să faceți ceva să rămâie de folos, stăm cu toții alături, cu ajutoare și muncă”.

Pe baza idealului de la care s-a pornit, satul model și-a propus legături temeinice cu ceea ce era în trecut, încercând să folosească și să dezvolte sistematic elementele valoroase din civilizația tradițională locală.

În materialul fotografic din carte, autorul prezintă după focul din 1938, case noi realizate după proiectele specialiștilor, precum și o serie de construcții sociale: căminul cultural, circumscripția sanitară, baia comunală, dispensarul veterinar, Poșta, Primăria și Castelul de apă.

Fundația Regală a propus să se dea numele satului – de Carol al II-lea. Dioștenii au refuzat și astfel a rămas vechiul nume al satului care se păstrează și astăzi.

Pentru modernizarea satului Dioști s-au propus și au fost realizate o serie de transformări arhitectonice în gospodăriile particulare.

Este de semnalat faptul că lucrările de la Dioști au dat naștere la aprecieri elogioase cu privire la concepția și execuția lor, precum și la obiecții severe. Imediat după terminarea lucrărilor se reproșa faptul că proporțiile construcțiilor realizate erau prea mari. S-a vorbit și despre frumusețea cadrului construit, dar se pune sub semnul întrebării capacitatea populației de a se adapta la noile condiții de locuire, respingându-se însăși ideea realizării unui spațiu construit după principiile arhitecturii moderne românești.

Critica din acea vreme era îndreptată atât împotriva edificiilor publice, cât și împotriva gospodăriilor țărănești. Fundația Culturală a fost criticată susținându-se că au fost depășite „cu cel puțin o sută de ani puțințele actuale ale vieții sociale sătești”.

Deși au fost aduse critici satului model Dioști, se poate spune că acesta constituie și

astăzi la sfârșitul secolului al XX-lea un element didactic care oferă „măsurile practice pentru sănătate, munca agricolă și industrială, pentru stimularea energiilor creatoare, îmbogățirea culturală a oamenilor, solidaritatea lor”.

Programul complex al construcțiilor (ex. locuințe, dotări sociale și culturale, alimentarea cu apă, alinierea mai depărtată a caselor de artera de circulație, aspectul lățimii drumurilor și mai puțin al calității lor), realizate în satul Dioști în urmă cu aproximativ 60 de ani, este prezentat cu acuratețe și multă migală de M. Bălăianu în cuprinsul lucrării. Construcțiile realizate la Dioști după incendiul din 1938 reprezintă și astăzi un model valoros pentru multe sate românești, atât în privința locuințelor, cât și a anexelor gospodărești.

M. Bălăianu a întreprins o muncă de mare anvergură pe plan intelectual și organizațional, acțiune în care sunt de remarcat atât pregătirea tehnică – ce conferă rigoare cercetărilor întreprinse, cât și bogata documentare bibliografică.

Prin alegerea domeniilor și modul lor de analiză, lucrarea elaborată de M. Bălăianu reprezintă un model de referință pentru domeniul monografiei satelor.

Trăilă Cernescu

HENRI H. STAHL.

Povestiri din satele de altădată, cu ilustrații și comentarii de Paul H. Stahl. București: Editura Nemira, 1999.

Lucrarea lui Henri H. Stahl necesită de la început câteva precizări nu atât prin faptul că prezintă deosebiri față de alte cărți ale autorului, cât mai ales prin aceea că pune în evidență personalitatea sa complexă – mai puțin cunoscută, poate, de tinerii sociologi ca cercetător remarcabil al satelor românești.

Henri H. Stahl a participat de la început la cercetările Școlii sociologice de la București, nerenuțând la teren – ca izvor de informații sociologice – nici la anii senectuții. Profesorul mergea cu studenții și cu ceilalți colegi de la catedra de sociologie, arătând o mare disponibilitate pentru cercetarea concretă și un interes deosebit pentru viața socială a

populației. Cine l-a cunoscut pe profesor nu poate să nu aibă o reacție de tresărire la fotografia de pe coperta cărții, care-l înfățișează stând de vorbă cu un țăran în anii '30.

Fotografia este plină de învățăminte atât pentru studenții, cât și pentru cercetătorii din domeniu, întucât aceasta nu înfățișează numai concentrare și naturalețe dar și interesul interior și purtarea firească în realizarea convorbirilor cu persoanele investigate.

Henri H. Stahl era convins de valoarea relatărilor persoanelor investigate, pentru cercetarea sociologică de teren.

În demersul și dorința de a cunoaște cât mai exact viața socială a satelor românești, profesorul Henri H. Stahl îi sfătuia pe studenți să noteze nu numai răspunsurile precodificate ci întreaga relatare a persoanelor intervievate, de aici izvorând, de multe ori, sugestii interesante pentru cercetarea socială.

Paul H. Stahl, fiul profesorului care a realizat ilustrațiile și comentariile la carte, cunoscut cercetător și profesor în domeniul vieții sociale, cu ample lucrări colective despre arhitectura din diverse zone ale României, are meritul de a fi pus în fața publicului o lucrare plină de învățăminte.

Modul de prezentare a povestirilor este bine ales întrucât permite cititorilor o introducere imaginară în epocă, fără intervenții care – probabil – ar fi putut schimba unele nuanțe.

La baza grupării povestirilor au stat așa cum precizează Paul H. Stahl, elementele ce le apropie:

a) primele șapte sunt legate de obiceiuri, întâmplări neobișnuite din viața satului,

b) al doia grupă este alcătuită din patru povestiri care cuprinde întâmplări legate de folclorul muzical (caz în care H. Stahl a colaborat strâns cu Constantin Brăiloiu);

c) grupa a treia cuprinde șapte povestiri referitoare la munca și destinele oamenilor;

d) grupa a patra este alcătuită din cinci povestiri redată în stenogramele legate de „una dintre preocupările cele mai statornice ale lui H.H. Stahl, cea a vieții satelor devălmașe, în primul rând din Vrancea”.

Ultimele patru povestiri au ca temă moartea, așa cum este ea privită de oamenii satelor românești.

Oamenii de la țară indiferent de statutul lor – țărani săraci, țărani îmbogățiți, preoți de